

riis, quae intellectus limitati vires longe superant. Porro ad mysteriorum illorum fidem omnino necessariam esse revelationis auctoritatem, nemo negabit.

Itaque patet, revelationis auctoritatem ipsi legi naturali vim addere, omnem obscuritatem redimere, atque mysteriis totam fidem, eamque omnino indubitatam facere. Neque est, quod obiciatur tanta, quae in suis erroribus confidunt, sectarum varietas. Quod enim motivorum evidentia non vincatur totum hominum pertinacia, id fit, quod ad motiva non satis adverterint, atque difficultatibus, quas altissima religionis mysteria continent, opprimantur superba illorum ingenia. Praeterea inquis praeiudiciis et inordinatis affectibus impeditur iudicii aequitas, tantamque menti caliginem offundunt criminis, ut fulgentissimam motivorum lucem actu non percipient flagitosi homines. Quanta autem sit motivorum credibilitatis evidentia, repetendum est ex art. 3. part. 3. log. cap. 2. Certum autem est, fidem divinam maiorem habere auctoritatem, quam rationem ipsam; idque dictat ipsam ratio, quae iubet, minus certo praferendum esse, quod certius est. At certius est id, quod Deus dicit, verum esse, quam id, quod nobis ratio persuadet; quum magis a Dei natura abhorreat, ut fallat, quam a nostra, ut fallamur. Non tamen res ita est intelligenda, quasi fides a ra-

tione nullatenus pendeat. Nam ut iam antea observavimus cum S. Augustino epist. 22: fides rationem praesupponit, et numquam induci possemus ad ea, quae sunt supra rationem credenda, nisi ipsa ratio nobis persuaderet; rationi enim maxime consentaneum est, divinae nos auctoritati captivos subdere. Quamvis ergo Apostolus inbeat captivare intellectum in obsequium fidei; ict tamen, ut temere et sine ulla ratione faciamus, non exigit; quum Deus evidentissima, et omnium intelligentiae accommodata expeditaverit credibilitatis motiva. Porro meminisse oportet, quod saepe monuimus, heic sermonem non esse de fide, quatenus est gratia aut virtus divinitus infusa; sed tantum de fide, quatenus est persuasio naturalis ex motivis credibilitatis oriunda.

Obiect. 2. Quum Deus sit communis atque optimus omnium hominum pater, ab ipso mundi exordio sine ullo temporum locorumque discrimine universum genus humanum revelationis lumine illustrare debuisset. AEqualis enim erat apud omnes populos revelationis necessitas. Atqui nec ab ipso mundi exordio locum habuit revelatio, neque deinde beneficium illud ad omnes gentes manavit; ergo revelatio necessaria non est. Respondeo, totum illud argumentum ambiguitate laborare. Dum revelationis necessitas demonstratur, illa quidem necessitas se tener ex

parte creaturae, non autem ex parte Dei. Quod vero immediata revelatione gentes plurimae caruerint, respondendum est cum S. Augustino: *Dei iudicia occulta sunt multa, iniusta nulla, de civit. Dei lib. 18. cap. 18.* Et quidem iam demonstravimus, altissima esse divinae providentiae arcana et finitis membris longe impervia. Revelationis necessitatem ex parte hominis demonstrasse, satis sit. Haec obiectio coniuncta est cum theologica quaestione: *utrum Deus auxilia ad salutem sufficientia infidelibus conferat?* Verum hanc disputationem philosophis attingere non licet. Breviter tantum observabimus, varias a theologis huic obiectioni responsiones adhiberi. Alii respondent, nullam in Deo esse iniustitiam, quod infidelibus non conferat salutem immediatam revelationis gratiam. Iniustitiam enim locum duimtaxat habere dicunt in iis, qui digni sunt, non autem in indignis. At infideles omnes tum propter peccatum originale tum propter peccata actualia indigni sunt gratia, qua ad fidem venire possint. Illi autem theologi utuntur rationicatione et auctoritate S. Augustini *in epist. ad Sextum pelagianos refellentis: parum attendunt, inquit S. Doct., quod debita reddatur poena damnato, indebita gratia liberato, ut nec ille se indignum queratur, nec dignum se iste glorietur: atque ibi potius nullam fieri acceptationem personarum, ubi*

una eademque massa damnationis et offensionis involvit, ut liberatus de non liberato discat, quod etiam sibi supplicium convernit, nisi gratia subveniret. Respondent theologi alii, neminem in locis tam dissitis morari, aut cum gentibus ita barbaris conversari, quem Deus non pertrahat sufficientibus auxiliis ad sui cognitionem, qualem esse oporteat, ut hinc Deus moveatur ad impetrandum huic homini vel per se vel per angelum vel per hominem ad id delegatum revelationem verae fidei in Christum, per quem salvabitur. Haec est expressissima S. Thom. doctrina art. 11. quaest. 14. de veritate: *si aliquis taliter nutritus in sylvis ductum rationis naturalis sequeretur in appetitu boni et fuga mali, certissime est tenendum, quod ei Deus vel per internam inspirationem revelaret ea, quae sunt ad credendum necessaria; vel aliquem fidei praedicatorem ad eum dirigeret, sicut missit Petrum ad Cornelium.. Quamvis non sit in nostra potestate cognoscere ea, quae sunt fidei ex nobis ipsis; tamen si fecerimus, quod in nobis est, ut scilicet ductum naturalis rationis sequamur; Deus non deficiet nobis ab eo, quod nobis est necessarium.* Haec pauca dicta sint, ex quibus patet, non deesse theologicas rationes, quae propositae obiectioni satisfaciant. Verum quia heic philosophos, non theologos agere debemus; satis erit advertere, obiectiōnē hanc eamdem omnino es-

se cum vulgari arguento, quod ex mali moralis permissione ad impugnandam divinam providentiam desumere solent religionis hostes. Igitur ne actum agamus, legantur, quae iam explicata sunt de providentia divina.

Quod spectat ad revelationis antiquitatem, eamdem cum ipso mundo aetatem habet ita, ut nullo tempore defuerit cognitio verae illius religionis, quam Deus pro temporum varietate et convenientia hominibus sancte et inviolate praescripsit. Revelationis veritatem non solum in lege mosaica atque evangelica, sed etiam in lege naturae demonstrant theologi. At philosophis demonstrasse satis sit revelationis necessitatem. Vberior responsio repeti debet ex sacra theologia, divina omnino scientia.

Obiect. 3. Ad definiendum aliquem cultum externum, et ad credenda religionis mysteria necessariam esse revelationis auctoritatem, demonstratum quidem est. At cultus externus indifferens omnino videtur. Quum enim Deus perspectas intime habeat hominum mentes, de cultu externo, de modo colendi parum curat, dummodo colatur atque adoretur *in spiritu et veritate*. Tandem necessario credenda esse religionis mysteria, constare non potest nisi revelationis auctoritate, ac proinde id ponitur, quod est in quaestione, et demonstratio in hac parte est manifesta *petitio principii*. Sic ergo argumentari licet: revelationis necessitas non demon-

stratur, nisi ipsa quoque demonstretur obiecti revelati necessitas; atqui externi cultus et mysteriorum necessitas non demonstratur; ergo neque demonstratur revelationis necessitas. Resp. C. mai. N. min. Et primo quidem necessarium esse cultum etiam externum, iam demonstravimus variis rationibus, quibus hae aliae adiungi possunt. Quum omnes actiones ad nostram aliorumque perfectionem dirigere teneamur, pietatis et religionis exempla aliis praebere debemus. Haec autem exempla per cultum externum manifestari possunt. Cultus mere internus satis non esset ad religionem pietatemque in plurimis hominibus excitandam. Singulis, praesertimque rudioribus hominibus aequaliter datum non est cognoscere, quid Deo debeant, quem cultum etiam internum debeant exercere. Eos ergo aliorum hominum exemplo erudiri oportuit. Eadem vero argumenta, quae cultus externi necessitatem ostendunt, probant quoque, cultum aliquem divina revelatione acceptum fuisse. Etenim si uniuscuiusque arbitrio permissus fuisse divinus cultus, illa cultus indifferentia non solum discordiam confusionemque maximam, sed et superstitionem induceret, variaque pareret errorum monstra, quibus infectas fuisse demonstravimus cultissimas etiam gentes revelationis lumine destitutas. Ecqui autem crediderit, Deum optimum, qui vilissimorum quoque animalculorum actiones providentia sua gubernat, in re maxima momenti genus

humanum neglexisse , divinumque cultum uniuscuiusque levitati et inconstantiae reliquise ? Tandem quod spectat ad ultimam obiectionis partem , iam demonstravimus , Deum pro hominum officio coli non posse , si divina ignoremus beneficia : si neciamus , quid sperandum , quid timendum : si alia multa ignoremus dogmata , quae sine divinae revelationis beneficio cognosci non possunt. Porro sola ratione heic contra incredulos pugnamus. Quum autem fidei dogma sit , fidem ac proinde et revelationem esse necessariam ad salutem , quaestio tota statim per ipsam revelationem dirimi potuisset. Sed maxime inculcandum est ecclesiasticis viris , et iis praesertim , quibus fidem tueri atque propagare incumbit ex vitae ratione et instituto , ut nullis utantur argumentis , nisi ab adversariis vel sponte vel probationum vi fuerint concessa.

Antequam hanc disputationem absolvam , a theologia naturali alienum non esse arbitror , genuinos saltem praecipios revelationis characteres exponere. I.^o Quamvis revelatio plura contineat mysteria , quae supra rationem longe eminent , nihil tamen contra rationem potest continere. Huius characteris abusus est non satis deplorandus apud superbos impiosque homines , qui sibi facile persuadent , rationi id esse contrarium , quod ipsi non intelligunt. Itaque ad reprimendam talium ingeniorum proterviam ipsa revelationis auctoritate constare omnino debuit supremus et infal-

libilis iudex ; alioqui perpetuae forent controversiae nulla auctoritate finiendae , ac proinde nulla esset revelationis utilitas. Hanc autem auctoritatem ad ecclesiam pertinere , in theologia demonstratur. II.º Licet revelatio veritatibus necessariis , quarum falsitas contradictionem involvit , repugnaret non possit ; contraria tamen esse potest veritatibus contingentibus , quae non sunt absolute necessariae. Exempli causa , divina revelatio docet , virginem concepisse sine commercio cum viro. Haec veritas contradictionem involveret , nisi apponenter conditio , quod nempe conceptio non fiat naturaliter. Porro divina revelatio docet , hanc conceptionem supernaturaliter seu per miraculum factam esse ; ac proinde contradictio est tantummodo apprens. Ex praecedenti ratiocinatione evidens est , iudicium de veritatum necessitate et contingentia ad nullam auctoritatem privatam pertinere. III.º Revelatio nihil continere debet theologiae naturali contrarium. Etenim in theologia naturali tractatur de divinis attributis , quae sunt veritates aeternae et necessariae , quibus proinde repugnare non potest revelatio. Praeterea theologia naturalis generatim demonstrat officia hominis erga Deum , erga se ipsum , et proximum. Quum autem officia illa ex infinita Dei perfectione , ex illius infinita bonitate atque ex supremo Dei in creaturas dominio profluere demonstretur ; patet , revelationem nihil do-

cere posse , quod sit his officiis contrarium . Tandem quum officia hominis erga Deum praecipient , ut singulas actiones ad perfectionem nostram dirigamus ; revelatio nihil potest praecipere , quod morum sanctitati atque perfectioni aduersetur. Immo quum ex legis naturalis in hominum mentibus corruptione demonstrata sit revelationis necessitas ; legis naturalis lumen in nobis accendere debuit revelatio , corruptos homines ad castam morum doctrinam revocare , generi humano suam originem demonstrare , ultimumque finem , supremum nempe bonum ostendere. IV.º Revelatio divina sibi contradicere non potest , hoc est , modo aliquid tamquam verum docere non potest , modo tamquam falsum reiicere. Id enim divinae veracitati repugnat. Quamvis autem revelatio divina sibi ipsi contradicere non possit , obscura tamen revelationis dogmata nondum definita ecclesiae auctoritate illustrari possunt et definiri , numquam vero immutari. Nec tamen perpetuae revelationis veracitati contrarium est , quod Deus pro temporum et circumstantiarum varietate leges abrogare , aliasque substituere possit. Talis enim variatio ad *economiam* dumtaxat pro vario hominum statu pertinet. Ita lex vetus fuit bona : *lex quidem sancta , et mandatum sanctum et iustum et bonum* ; inquit Apostolus *ad Roman. 7.* Lex autem nova non differt a veteri , quantum ad finem ultimum , sed tan-

tum quantum ad modum. V^o Recensitos revelationis characteres *negativos* appellare licet. At *positivum* et luculentissimum divinae revelationis testimonium praebent miracula et prophetiae ; de quibus quum antea iam plura dicta fuerint , superest , ut varia , quae in his institutionibus dispersa leguntur ad demonstrandam religionem argumenta , heic brevissime colligam , et sub uno veluti aspectu exhibeam.

Absurdissimum est , ex fortuita partium congerie tumultuarioque conflictu pulcherimum hunc mundum universumque rerum ordinem prodiisse. Rerum omnium auctorem esse , demonstratur , ens a se , infinite perfectum , infinita intelligentia praeditum. { Equis autem sibi persuadere poterit , ens illud sapientissimum , quod creaturas e nihilo eduxit , illas deinde caeco fato relinquere , illas nihil curare , et omnia ad ultimum finem non dirigere ? Igitur supremas rerum omnium auctor res omnes sapientissime regit atque gubernat.

Nemo sane , nisi sensui intimo renuntiaverit , sibi in animum poterit inducere , erroneam et fallacem esse propriae libertatis conscientiam , nos esse pura putaque automata sine ulla potestate. { Quis sibi persuadebit , bona vel mala actione perpetrata , se non potuisse hanc committere , illam omittere ? Igitur homo liber est.

Nemo nisi barbarus crediderit , inter mo-

rales hominum actiones nullum esse discrimen , sed actiones omnes esse indifferentes ita , ut amico nobis beneficio crudeli manu mortem intentare vel gratum animum significare , aqua laude dignum reputari debent . Sunt igitur actiones morales intrinsecus bona , iustae , honestae , ac proinde existit lex naturalis Repugnat autem perfectissimi creatoris bonitati et iustitiae , ut bonum sine prae-
mio , malum autem sine poena maneat . Ab-
surdum ergo est cogitare , hominem a Deo
in hac vita ad breve tempus fuisse constitu-
tum tamquam fortunae casusque ludibrium
sine ulla spe , sine timore ullo . Igitur alte-
ra vita bonis speranda , malis autem perti-
mescenda . His fere gradibus ad religionem
naturalem perducendi sunt increduli homi-
nes , qui dum magnum et singulare inge-
nium ostentare volunt , suam imbecillitatem
atque impietatem demonstrant . Iam ad reli-
gionem revelatam gradum faciamus .

Lege naturali tamquam basi fundata est
religio revelata . Per diversas revelationes mi-
nime tamen sibi contrarias Deus voluntatem
suam hominibus manifestavit , ipsumque pro-
prium Filium humanae salutis reparatorem et
religionis *lapidem angularem* constituit . Haec
dogmata continentur in libris , quorum ver-
itas non solum testimoniis fide dignis sed
etiam splendidioribus miraculis fuit confirmata .
Quis sanae mentis sibi persuadebit , iudeos ,
quibus commisum fuit divinarum promissio-

num depositum , dolis fraudibusque fuisse se-
ductos , atque in eam inductos falsam op-
inionem , se nempe liberatos fuisse ex Aegyptio
in manu fortii et brachio extenso : infen-
sissimos illorum hostes aegyptios variis flagel-
lis fuisse oppressos : cananeos fuisse extermini-
natos , ut iudeis possiderent terram *fluentem*
lac et mel , atque toto hoc tempore Deum
populo hebraeo suae praesentiae et protectionis
illustria atque perpetua argumenta dedisse ?
Quis crediderit , iudeos haec omnia sine ul-
lo fundamento facile credidisse , cultumque
onerosum sine ulla ratione sibi imposuisse ?

Divinum certe opus esse necessum est lon-
gam prophetiarum seriem , quae non interrupto
multorum saeculorum cursu exitum habuere .
Oracula ista eventus humanae cognitioni longe
impervios praenuntiabant : Messiam clare desig-
nabant : in Christo adimpta fuere : Christo
conveniebant omnes prophetiarum characteres :
suam coelestem missionem factis in omnibus fe-
re naturae partibus miraculis comprobavit , quae
nec ab ipsis crudelissimis hostibus negari potue-
re . Nulla certefraudis suspicio esse potest . Ec-
quis crediderit , statim appositos fuisse falsos te-
stes , qui supplicia mortemque ipsam pro men-
daciis subire non dubitaverint ? Nemo sibi per-
suadebit , humanam esse religionem ab imperiis
hominibus omni humano auxilio destitutis
propagatam , a potentissimis regibus impugna-
tam , humanis inordinatisque affectibus contra-
ram , brevi tamen temporis intervallo longe la-

teque constitutam. Ita pedetentim ad religionis revelatae doctrinam progrediendum est , atque tandem ad infallibilem revelationis interpretem sanctam catholicam , apostolicam , et romanam ecclesiam , extra quam nulla salus esse potest , Deo dante , incredulos adducere non erit difficile. Sed alia dogmata tractare ad theologos pertinet. Brevea doctrinae seriem ex ordine exposuisse satis sit.

APPENDIX.

De erroribus theologiae naturali adversis.

I.
Existentiam Dei vel ex contemplatione huius universi vel ex animae nostrae consideratione aliquis argumentis plurimis evidenter demonstravimus. Si tamen aliquis inveniri possit luminis naturalis usu ita destitutus , vel cupiditatum tenebris ita immersus , ut supremum naturae auctorem non agnoscat ; is *atheus* dicitur. Quae obiiciunt athei ex malis physicis et moralibus contra existentiam Dei rerum omnium auctoris , conservatoris et domini , iam a nobis plene soluta ac dissipata fuere invictis rationum momentis , per quae confutari ac tandem convinci possunt athei , adiuvante Deo. *Deista* sive *theista* vel etiam *naturalista* appellatur , qui Deum existere quidem concedit , sed religionem nullam , cultum nullum profitetur. Religionem omnem divinamque revelationem tamquam me-

ras fabulas fastidiose tradicunt deistae , satis que esse garriunt , si Deus in naturae cordisque simplicitate adoretur. Longe lateque pervagatur haec extialissima pestis omni conatu extirpanda. Sed maxime imploranda est divina gratia , ut tantas et perniciosissimas mentis humanae tenebras depellat. Solius theologiae naturalis ope in articulo praecedenti impugnavimus teteriunam hanc sectam sacrae theologiae auctoritate omnino debellandam.

II. *Fatalista* dicitur , qui absolutam rerum omnium in mundo necessitatem defendit. *Fatalismus universalis* appellatur , qui absolutam rerum omnium necessitatem ad ipsas quoque actiones humanas extendit , negata libertate voluntatis humanae. *Fatalismus particularis* vocatur , qui necessitatem rerum omnium absolutam ultra mundum materialem non extendit , concessa voluntatis humanae libertate. Spinoza et Hobbesius fatalismum universalem propugnant. Stoici vulgo creduntur fatalismum particularem admisso. Quia vero demonstratum est , mundum a Deo liberime creatum esse , eum esse ens contingens , nexus rerum ac ordinem naturae a necessitate absoluta immunem esse , atque animam humanam in volendo ac nolendo esse omnino liberam ; manifestum est , utrumque fatalissimum errorem esse absurdissimum.

III. *Anthropomorphitae* dicuntur , qui Deo tribuunt corpus humanum , et hunc errorum *anthropomorphismum* crassum appella-

bimus , ut distinguatur ab alio errore , quo Deo per modum animae repraesentato tacite tribuuntur limitationes et imperfectiones. Hunc errorem *anthropomorphismum subtilem* vocabimus. *Anthropomorphismum crassum* primis ecclesiae saeculis amplexi sunt quidam haeretici. Eundem olim rabbini plures , et hodie ex iudeis aliqui defendunt , ea scripturae loca , in quibus Deo videntur tribui organa et actiones humanis similes , proprie ac perperam interpretati. Porro demonstravimus , perfectiones , quae animae nostrae insunt , Deo tribuendas esse in gradu absolute summo , nec ipsi tribui posse , quae defectum aliquem involvunt. Quare patet , *anthropomorphismum subtilem* crassum esse errorem. Crassissime errant materialistae , qui nulla dari entia immaterialia adfirmant. Demonstravimus enim , et Deum et animam humanam esse entia simplicia atque immaterialia ; et per se liquet , Deo tribui non posse corpus , quin ei tribuantur corporis defectus. Deo autem nulli inesse possunt defectus , ac proinde *anthropomorphismus crassus vanissimum* est delirium.

IV. *Idealistae* realem corporum existentiam negant , sed Dei et animae existentiam admittunt. Hic error anthropomorphismo est omnino oppositus. Duplici de causa realem corporum existentiam negant idealistae , tum quia corpora impossibilia esse existimant , tum quia animae cum corpore commercium repugnare iudicant. Verum corpora existere , demon-

stravimus tractantes de animae spiritualitate. Deinde commercii animae cum corpore possibilis patet ex hypothesibus philosophorum , quas in psychologia exposuimus. Praeterea non solum ex constanti sensuum testimonio et ex notione attributorum Dei , qui decipere non potest , demonstratur corporum existentia ; sed ex veridica et omnino indubia Mosis historia , mundum materialem re vera a Deo creatum esse , ostendimus. Idealistarum error ita manifestus est , ut universo generi humano insanire idealistae videantur.

V. *Paganismus* sive *gentilismus* error est , quo fingitur , mundum a pluribus diis pendere , sive quod ad existentiam et conservationem , sive quod ad gubernationem. Porro demonstravimus , Deum esse ens a se , mundi creatorem , conservatorem ac gubernatorem , ac proinde mundum ab unico ente pendere. *Idolatria latiori* sensu dicitur cultus omnis divinus enti , quod Deus non est , exhibitus. Vnde *idolatria* est , qui falsis diis et idolis sive simulacris eum praestat cultum , qui soli Deo convenit. Quare gentiles sunt etiam idololatrac.

VI. *Manichaeismus* error est , quo fingitur , mundum pendere a duobus principiis , altero quidem bono , a quo sunt bona in hoc mundo , altero autem malo , a quo sunt mala physica et moralia. Hic error est antiquissimus , praesertim apud persas , et vulgo tribuitur Zoroastri. In christianismum saeculo III. injectus est a Manete , et sub nomine manichaeismi pro-

pagatus. Ortum vero inde duxit, quod illius
auctores sibi persuaserint, mala physica et mo-
ralia summae Dei perfectioni, bonitati in pri-
mis divinae ac sanctitati repugnare, atque ideo
fixerunt principium diversum a principio bo-
no seu Deo. Vnde mundum pendere aiunt,
quod ad mala physica et moralia, ab illo prin-
cipio malo, quod independens esse dixerunt a
principio bono seu Deo ente summe perfecto.
Verum demonstravimus, mala physica atque
moralia, quae in hac rerum serie continentur,
summae Dei perfectioni minime repugnare; ac
proinde commentitium esse principium malum,
evidenter ostendimus.

VII. *Spinozismus* error est, quo non ad-
mittitur nisi unica substantia infinitis attribu-
tis praedita, quorum duo sunt cogitatio et ex-
tentio infinitae. Eorum unumquodque aeter-
nam et finitam essentiam habet. Entia vero
infinita oriri finguntur ex necessaria modifica-
tione attributorum istius substantiae, animas
scilicet ex modificatione infinitae cognitionis,
et corpora ex modificatione extensis infinitae.
Spinozismi auctor est Benedictus Spinoza natus
Amstelodami ann. 1632. Philosophiae cartesia-
nae principijs et methodi mathematicae specie
quadam abusus est, constitutis sigillatim defi-
nitionibus, axiomatis, propositionibus ac co-
rollariis. Sed contra logicae regulas multis mo-
dis peccavit adferens obscuras et fallaces defi-
nitiones, quae lectori parum attento nebulas fa-
cile obniciunt. Spinoza Deum non distinguit a

P. M. LIBRARY SPINOSA
1800-1900
1800-1900

